

PGK22B43 Pedagogická psychologie

Anotace

Neoddělitelnou součástí psychologických poznatků, které musí pedagog ovládat, jsou základní poznatky z pedagogické psychologie. Pozornost je věnována zejména možnostem využití osvojených teoretických poznatků v každodenním procesu učení, vzdělávání, výchovy a sebevýchovy jedince.

Osnova

- 1. Pedagogická psychologie jako věda. Definice, předmět pedagogické psychologie (vývoj názorů na předmět pedagogické psychologie, užší a širší pojetí předmětu pedagogické psychologie). Vztah pedagogické psychologie k psychologickým a pedagogickým vědám (k obecné psychologii, vývojové psychologii, sociální psychologii, školské psychologii, pedagogice). Místo pedagogické psychologie v systému psychologických věd (pedagogická psychologie jako aplikovaná psychologická disciplína, pedagogická psychologie jako speciální psychologická disciplína, pedagogická psychologie jako hraniční věda). Systém pedagogické psychologie (obecné otázky pedagogické psychologie, speciální otázky pedagogické psychologie - psychologie výchovy, psychologie vyučování a vzdělávání, léčebná a speciální pedagogická psychologie).
- 2. Metody pedagogické psychologie. Metody získávání údajů: pozorování, experimentální metody, rozhovor, dotazníky, ankety, psychologické testy, sociometrická metoda, analýza produktů činnosti, anamnéza. Metody zpracování údajů: kvantitativní, kvalitativní. Sebepoznávání a jeho metody.
- 3. Učení. Pojem učení, učení v širším a užším smyslu, definice učení, psychologie učení jako speciální psychologická disciplína. Druhy učení - podmiňování, percepčně motorické učení, verbální učení, pojmové učení, učení řešením problému (L. Maršálová), další třídění - např. senzomotorické učení, učení poznatkům, učení metodám řešení problémů, sociální učení (J. Čáp) aj.
- 4. Zákon učení. Zákon motivace (vnější a vnitřní motivace, činitelé působící na motivaci k učení), zákon transferu (specifický a nespecifický transfer, oboustranný /bilaterální/ transfer, interference, nulový transfer), zákon opakování (cviku nebo frekvence), zákon zpětné informace (důsledku).
- 5. Činitelé ovlivňující průběh a výsledky učení. Činitelé související s učícím se jedincem, se situací, v níž učení probíhá, s učebním materiálem, s osobností učitele.
- 6. Metody učení. Osvojování vědomostí, dovedností a návyků. Spojení názorného vnímání, abstraktního myšlení a praktické činnosti při učení. Rozložení učiva, ulezení, přeučení (over-learning), doba vhodná k učení, učení nahlas a potichu, učení vcelku, po částech a kombinovanou metodou, individuální a skupinové učení, hypnopedie a sugestopedie, zvuková kulisa a její vliv na učení atd.
- 7. Učební (studijní) styly. Vymezení, klasifikace, diagnostika a ovlivňování studijního stylu. Předpoklady úspěšného studia. Studijní neúspěchy a jejich řešení.
- 8. Tvořivost (kreativita) a její rozvíjení. Pojem tvořivosti, faktory tvořivosti, vývoj tvořivosti, etapy tvořivého procesu, úrovně tvořivosti, činitelé a

podmínky záměrného rozvíjení tvořivého myšlení žáků, postavení tvořivého žáka v třídním kolektivu.

- 9. Neprospěch učebních výkonů žáků. Vymezení neprospěchu z hlediska školní praxe, podstata pedagogicko-psychologického přístupu k neprospěchu. Příčiny neprospěchu (podmíněné osobností žáka, osobností učitele, rodinou žáka, školou), psychologická charakteristika neprospívajících žáků, psychologické aspekty při odstraňování neprospěchu žáků.
- 10. Psychologické aspekty zkoušení, hodnocení a klasifikace učebních výkonů žáků. Funkce zkoušení a hodnocení, druhy zkoušek (ústní, písemné, praktické). Předzkouškové a zkouškové stavy - téma (příznaky, následky, redukce ze strany učitele a žáka, druhy).
- 11. Psychologie osobnosti učitele. Osobnost učitele - přístupy ke zkoumání osobnosti učitele, požadavky na osobnost učitele, osobnost učitele z pohledu žáků, některé typologie učitelských osobností (např. Döringova, Lukova, Vorwickelova, Caselmannova, Pavlovova, Zaborowského, Andersonova, Aleckova), vývoj a utváření osobnosti učitele.
- 12. Pedagogicko-psychologická charakteristika žáka a jeho vývoje.
- 13. Vztahy mezi učiteli a žáky a jejich utváření. Složky zastoupené ve vztahu mezi učitelem a žákem. Činitelé vztahu učitele k žákovi. Některé typické druhy vztahů učitelů k žákům. Činitelé vztahu žáka k učiteli.
- 14. Psychologické základy didaktických zásad. Zásada názornosti, aktivity, uvědomělosti, spojení teorie s praxí, individuálního přístupu k žákům, přiměřenosti, soustavnosti a následnosti, trvalosti, vědeckosti, výchovného vyučování.
- 15. Pedagogická komunikace. Specifika pedagogické komunikace.
- 16. Psychologie výchovy a sebevýchovy. Psychologické aspekty výchovy a jejích jednotlivých prostředků. Požadavky. Odměny a tresty. Přesvědčování. Působení slovní a mimoslovní, přímé a nepřímé. Hraní rolí. Působení modelu. Způsoby (styly) výchovy. Aktivnost osobnosti, koncepce já a sebevýchova.
- 17. Psychologický rozbor výchovných obtíží. Lhaní, podvody, neposlušnost, neukázněnost, záškoláctví, toulavost, krádeže, kouření, alkoholismus, zneužívání drog, sexuální přestupky, agresivní chování, sebevražedné úmysly (pokusy) aj.
- 18. Převýchova. Změny osobnosti (dílčí a elementární; celkové a zásadní). Behaviorální techniky a humanistický přístup.

Literatura:

- Čáp, Jan - Mareš, Jiří [pedagog]. Psychologie pro učitele [Čáp, 2001]. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-7178-463-.
- Čáp, Jan. Psychologie výchovy a vyučování. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1993. 415 s. ISBN 80-7066-534-3.
- Dařílek, Pavel - Kusák, Pavel. Pedagogická psychologie. Č. A. 1. vyd. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. 234 s. Obsahuje bibliografii. ISBN 80-7067-837-2.

- Dařílek, Pavel - Kusák, Pavel. Pedagogická psychologie. Č. B. 1. vyd. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. 150 s. Obsahuje bibliografii. ISBN 80-7067-789-9.
- Ďurič, L., Štefanovič, J., Grác, J.: Pedagogická psychológia. Bratislava 1988, 1990, 1991.
- Ďurič, Ladislav - Bratská, Mária. Pedagogická psychológia : terminologický a výkladový slovník. Edited by Viliam S. Hotár - Jozef Pastier. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997. 463 s. Edičná rada Filozofickej fakulty Univerzita Komenského pre tvorbu Pedagogickej encyklopédie Slovenska a terminologických a výkladových slovníkov; 5. zv. ISBN 80-08-02498-4.
- Ďurič, Ladislav - Štefanovič, Jozef. Psychológia pre učiteľ'ov. [Ďurič, 1977]. 2. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977. 592 s. Obsahuje bibliografii.
- Fontana, David. Psychologie ve školní praxi : Psychology for teachers (Orig.). Translated by Karel Balcar. Vyd. 1. Praha : Portál, 1997. 383 s. ISBN 80-7178-063-4.
- Kohoutek, Rudolf. Základy pedagogické psychologie [Kohoutek, 1996]. Brno : Cerm, 1996. 184 s. ISBN 80-85867-94-.
- Vágnerová, Marie. Školní poradenská psychologie pro pedagogy. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.
- Průcha, Jan - Walterová, Eliška - Mareš, Jiří. Pedagogický slovník [Portál, 1998]. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Praha : Portál, 1998. 328 s. Obálkový podnázev: Teorie výchovy a vzdělávání, pedagogická psychologie, architektura vzdělávací soustavy, sociologie vzdělávání, pedagogický výzkum, filozofie výchovy, nové trendy ve vzdělávání. ISBN 80-7178-252-1.